

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 897196/3

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב דניאל אדרי – אב"ד, הרב בן ציון הכהן רבין, הרב אלעד עלי

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד זיו גרובר)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד משה יצחק אוסדיטשור)

הנדון: החזקת ילדים – שינוי שם משפחה לקטין

פסק דין

בני הזוג נשאו בכ"ג בטבת תשע"א (30.12.2010). בתאריך כ"ד בטבת תשע"ב (19.1.2012) נולד לצדדים בן [מ']. שם משפחתו – [כא'] כפי שהיה שם משפחתם של בני הזוג בזמן הנישואין. בני הזוג התגרשו בתאריך כ"ה בתמוז תשע"ג (03.07.13).

תהליך הגירושין היה מלווה במאבק ארוך וטעון יצרים שהבן המשותף עמד במרכזו, מאבק שנמשך גם לאחר מכן.

במאבק הושמעו תלונות הדדיות ובשלבים מסוימים היה נראה, ובלי להפנות אצבע מאשימה לצד זה או אחר, שהצדדים מרוכזים במאבק וטובת הקטין נשכחה מהם. האישה ובא כוחה אף הטיחו האשמות בעובדים הסוציאליים וטענו שהתסקירים שהגישו לבית הדין אינם מקצועיים ומוטים לטובת האב.

השאלה שעומדת בפני בית הדין היא שאלת שם משפחתו של הקטין.

שם משפחתו של הבעל לפני הנישואין היה [כב'] ושם משפחת האישה [ק'].

לדברי הבעל, וטענתו לא הוכחה, גרושתו התנגדה לשם משפחתו בגלל שנשמע בוכרי ולכן לאחר הנישואין סירבה לשנות את שם משפחתה ונשארה בשם הנעורים. לאחר התייעצות עם יועץ נישואין ומתוך רצון לרצות את אשתו הסכים הבעל לוותר על שם משפחתו ובני הזוג שינו את שם משפחתם לשם [כא'], כך שהקטין מ' שנולד קיבל את שם המשפחה [כא'].

לאחר הגירושין חזר האב לשם משפחתו המקורי – [כב'], ובהתאם תובע לשנות את שם משפחתו של הקטין – בנם של הצדדים, לשם משפחתו [כב'].

האם מתנגדת לכך ודורשת ששם משפחתו של הקטין יישאר כפי שהיה [כא'].

בדיון שנערך בתאריך ח' חשוון תשע"ו (21.10.2015) טען האב ששם משפחתו של הקטין נכון להיום הוא כא' וזאת למרות שהאם חזרה להשתמש בשם משפחתה הקודם – שם הנעורים – [ק']. במציאות שכזו הבן נופל "בין הכסאות" ומרגיש תלוש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בא כוח האם טען ששם משפחתה הוא עדיין [כא'] והכחיש את דברי האב כאילו האם חזקה לשם משפחתה המקורי [ק'] (שורות 13-15 לפרוטוקול). על טענה זו חזר גם בכתבי הסיכומים שהוגשו לבית הדין (בסעיף 4).

בתגובת בא כוח האב הוצגו מסמכים התומכים בטענתו של האב שהאם נטשה את שם המשפחה [כא'] ועברה להשתמש בשם המשפחה [ק']:

א. האישה רשומה בשם עו"ד [ש' ק'] בספר לשכת עורכי הדין.

ב. האישה רשומה כעו"ד [ש' ק'] באתר האינטרנט של החברה בה היא מועסקת, [ש' – ש'].

ג. האישה עושה שימוש בשם [ש' ק'] במאמרים שהיא מפרסמת (צורף מאמר לדוגמה שהתפרסם באתר האינטרנט [...]).

על סמך האמור הוציא בית הדין החלטה בתאריך י"ג בכסלו תשע"ו (25.11.15) המאפשרת לאב לשנות את שם משפחתו של הקטין לשם [כב'].

האב ניגש עם החלטת בית הדין למשרד הפנים והם סרבו לשנות את שם משפחתו של הקטין בטענה שאין לבית הדין סמכות לדון בשינוי שם משפחתו של הקטין.

וזו לשון המכתב שקיבל האב ממשרד הפנים:

על פי סעיף 13 לחוק השמות, שינוי שם משפחה לקטין טעון אישור בית המשפט.

היות ולבית הדין הרבני אין סמכות על פי חוק השמות, אלא לבית המשפט לענייני משפחה, לא ניתן לאשר בקשתך על פי הצו מבית הדין הרבני האזורי.

השינוי כאמור מחייב הצגת פסק דין בית המשפט לענייני משפחה המאשר שינוי שם משפחת הקטין.

כפי שיובא לקמן בית הדין סבור שיש לו סמכות לדון בעניין, אך עם זאת הקפיא את החלטתו עד עריכת דיון נוסף בעניין שינוי שם משפחת הילד, קבלת תסקיר ותגובות הצדדים לתסקיר.

בדיון שנערך בי"ד באייר תשע"ז (10.5.17) שבו נידון גם עניין שינוי שם משפחתו של הקטין, השתתפו גם העובדות הסוציאליות המטפלות במשפחה. העובדת הסוציאלית הסבירה שהתקיים מפגש עם ההורים אבל המפגש עם הקטין עוד לא התקיים כי האם היתה מעוניינת לדחות את המפגש ולקיימו לאחר הדיון בבית הדין. היא הסבירה את הבעיה העומדת לפתחם ואת האפשרויות השונות לפתרון.

בא כוח האישה הנוכחי טען בתחילה לחוסר סמכות של בית הדין לדון בעניין, טענה שהושמעה לראשונה על ידי צד האישה. נזכיר כי בדיון הקודם טענה זו לא הועלתה על ידי בא כוח הקודם של האישה.

משכך בית הדין הבהיר לבא כוח האישה שיש לו סמכות לדון, וכפי שיוסבר וינומק לקמן.

לגופו של עניין טען בא כוח האישה שהסיכון בשינוי שם משפחת הבן גדול על התועלת (שורות 29-31 לפרוטוקול).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בא כוח האב מנגד טען שאין בכך כל סיכון הילד יהיה מאושר משינוי השם ולדבריו כבר עכשיו הוא משתמש בשם משפחה זה. (שורות 32-35 לפרוטוקול).

בית הדין ביקש לקבל בעניין זה את עמדתו של היועץ המשפטי של משרד הרווחה, חוות הדעת לא התקבלה ובית הדין לאחר התייעצות עם הייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני הפנה את הצדדים ליחידת הסיוע לקבלת תסקיר בעניין, ומאחר שהצדדים לא הגיעו להסכמות בהמלצת יחידת הסיוע הופנו הצדדים לשירותי הרווחה על מנת שיתנו את חוות דעתם בעניין שם משפחתו של הקטין.

בחו"ד שהגישו שירותי הרווחה לבית הדין בתאריך י"ח אייר תשע"ז (14.5.17) נכתב:

כאשר עלה נושא השם התרשמתי כי [מ'] מעורב בסכסוך ונמצא בתווך. הוא מציג עצמו [כא'] ומודע לשם [כב'] ומציין כי דוקא התרגל אליו אבל "אמא לא מסכימה לשנות".

להערכת המקצועית ועל מנת לשמר עבור [מ'] את היציבות בחייו רווחה והקשר הטוב והבריא שיש לו עם שני ההורים, על ההורים לסיים את המחלוקת המשפטיות ביניהם ולשמר עבורו יציבות וקביעות כפי שמוכרת לו כיום.

על ההורים לעזור ל[מ'] ולאפשר לו שקט ותקשורת חיובית ביניהם. מהיכרותי עם שני ההורים והתהליך שעשו, אני מאמינה כי הם מסוגלים לשים את טובת בנם המשותף לנגד עיניהם.

ברוח זו אין מקום להתרשמותי להמליץ על שינוי שם משפחת הקטין ויש להתיר את שם משפחתו [כא'] כפי שהחליטו הוריו ולמציאות זו נולד.

סמכות בית הדין

השאלה המקדמית שעולה היא שאלת סמכות בית הדין להחליט בדבר שינוי שם משפחת הקטין, וזאת בעקבות טענת משרד הפנים שבית הדין משולל סמכות בנושא.

ישנן שתי דרכים בהן יכול בית הדין לרכוש סמכות בעניין קביעת שם משפחתו של הקטין, באופן שהבקשה לשינוי שם המשפחה נכרכה לתביעת הגירושין שהגיש מי מהצדדים, או מכוח סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953 (להלן "חוק השיפוט") או מכוח סעיף 9 לחוק.

מכוח סעיף 3 לחוק השיפוט ניתן לכתוב עניין זה, משום ששאלת שם משפחתם של ילדי הצדדים שהוריהם מתגרשים ונפרדים זה מזה, כשכל אחד מהם משנה את שם משפחתו וחוזר לשמו הקודם השונה משם משפחתם המשותף שנושאים ילדיהם, הוא נושא אשר במהותו מהווה "עניין הכרוך בתביעת הגירושין". כפי שהגדיר ואבחן זאת בית המשפט בבג"ץ 8533/13 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול (2014).

בכך נבדלת סוגיית 'ברית המילה' שאינה בת כריכה, מסוגיות אחרות, אשר נפסק כי הן בנות-כריכה בתביעת הגירושין, כדוגמת המשמורת הפיזית, קביעת נטל הוצאות המחיה של ילדי בני-הזוג המתגרשים זה מזה וחלוקת הרכוש המשותף של בני-הזוג. סוגיות אלה קשורות במהותן, באופן ישיר ואמיץ, בהליכי הגירושין והכרעה בהם מתחייבת מעצם שינוי הנסיבות הנובע מהגירושין. כך, עם הפקעת הנישואין נדרש להחליט בעניין המשמורת הפיזית, שכן לאחר הגירושין הילדים אינם יכולים לשהות בו-זמנית עם שני הוריהם. הפקעת הנישואין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מצריכה גם קביעה בעניין מזונות הילדים, שכן כבר אין בנמצא קופה משותפת. באופן דומה, עם פירוק הקשר הזוגי יש להכריע בזכויות ברכוש, שהיה עד אותה עת משותף לבני-הזוג מכוח דיני הנישואין.

קודם שהצדדים נישאו זה לזה, האישה באה מביתה עם שם המשפחה [ק'] והאיש בא עם השם [כב']. לצורך נישואיהם הם התאחדו לשם [כא']. לכן כשנבנם נולד במסגרת חיי הנישואין נקבע מטבע הדברים ששם משפחתו [כא']. עקב גירושיהן הבעל חזר לשם משפחתו הקודם [כב'], והאישה חזרה לשם משפחתה הקודם [ק'], והבן נותר באמצע קרח מכאן ומכאן, אינו נושא את שם משפחת אביו ואף לא את שם משפחת אמו. פקיעת הנישואין במקרה זה מצריכה הכרעה בשאלת שם המשפחה שיישא הילד, ונושא זה הרי הוא במהותו "ענין הכרוך בתביעת הגירושין".

באותה מידה בית הדין מוסמך יהיה לדון בעניין זה גם מכוח סעיף 9 לחוק השיפוט במקרה ש"כל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך", האיש והאישה, ושניהם בשם הקטינים כאפוטרופוסים הטבעיים שלהם. וזאת אם הם נתנו את הסכמתם לסמכות בית הדין "בענייני המעמד האישי של יהודים כמפורט בסעיף 51 לדבר המלך במועצתו על ארץ-ישראל 1922-1947". ענייני המעמד האישי המנויים בסעיף 51 לדבר המלך במועצתו כוללים בתוכם גם את תחומי ה"אפוטרופסות" (ראה עוד בעניין זה החלטת ביה"ד אשדוד תיק 7081/10 (27.6.2013)). עולה מן הפסיקה כי הבעת הסכמה זו של הצדדים הנוגעים לדבר יכולה להינתן במפורש אך גם מכללא, במשתמע מעצם השתתפותם בהליך הדיוני גופו (בד"מ 1/181 נגר נ' נגר, פ"ד לח (1) 365 (1984); בג"ץ 141/71 רחל ג' הספל נ' בית-הדין הרבני האזורי, תל-אביב-יפו, פ"ד כה (2) 471 (1971); ובג"ץ 573/77 ז"ק נ' ביה"ד הרבני).

במקרה שלפנינו האיש הגיש בקשה לשינוי שם בנם כשמו החדש-ישן אשר שינה לעצמו, מנגד האישה ובא כוחה הגיבו בדיון שהתנהל בבית הדין בתאריך ח' בחשון תשע"ו (21.10.2015) לגופו של העניין ולא העלו כל טענה כנגד סמכות בית הדין, ואף הגישו לאחר מכן את תגובתם הכתובה באותו עניין, ואשר על כן קנה בית הדין סמכות לדון בנושא זה (וראה בדומה בג"ץ 3353/16 פלוני נ' בית הדין הרבני האזורי בירושלים, פסקה 5 (8.5.2016)).

וממלא מובן שטענתו של בא כוח האישה בדיון שהתקיים בי"ד באייר תשע"ז (10.5.17) על חוסר סמכותו של בית הדין שבאה לאחר שבית הדין קנה סמכות לא מעלה ולא מורידה וכפי שבית הדין אמר לו זאת בדיון.

נציין עוד, כי מרגע שבית הדין מוסמך לדון בעניין שמו של הקטין, הרי שהסמכות תהיה נתונה רק לו ולא לבית המשפט לענייני משפחה, וזאת בהתאם לסעיף 25(ב) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995, הקובע:

"בענין הנתון לסמכותו המקבילה של בית דין דתי, יהיה בית המשפט לענייני משפחה מוסמך לדון, כל עוד אין בית הדין הדתי דן בו".

זאת אף שהחוק הספציפי העוסק בכך, חוק השמות, תשט"ו-1956, מנוי בסעיף 1(6)(ב) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995 כ"ענייני משפחה" הנתונים לסמכותו של בית המשפט לענייני משפחה, אך אין מכך שום ראייה לשלול סמכות מבית הדין הרבני, שהרי גם "תובענה למזונות או למדור" מנויה כענייני משפחה בסעיף 6(3) לאותו חוק, ועם זאת ברור כי כאשר בית הדין רכש סמכות בעניין המזונות הוא זה שידון בעניינם ולא בית המשפט לענייני משפחה שלו סמכות מקבילה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סמכותו זו של בית הדין לדון בעניין שם משפחתו של הקטין במקרים אלה קבועה גם מכוח חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962, כהוראה הכללית בעניינו של הקטין, בהתאם לסעיף 79 לחוק הקובע כי: "מקום שבית דין דתי מוסמך על-פי דין לשפוט, יראו כל הוראה בחוק זה [...] שמדובר בה בבית משפט כאילו מדובר בה בבית-דין דתי", וסעיף 68 לחוק, הקובע כי "בית המשפט רשאי, בכל עת [...] לנקוט אמצעים זמניים או קבועים הנראים לו לשמירת עניינו של קטין". סמכות זו של בית הדין תחול גם מכוח ההוראה הספציפית שבסעיף 13(ד) לחוק השמות: "הוריו של קטין רשאים, באישור בית המשפט, לשנות את שם משפחתו [...]". אמנם בחוק השמות לא רשום במפורש מיהו 'בית המשפט' המוסמך לעניין זה, אך סעיף 27 לחוק מפנה לחוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965, ובחוק מרשם האוכלוסין מנוי גם בית הדין הדתי כמי שמוסמך לתת "החלטה המצהירה על שינוי הפרטי הרישום של אדם", כמובן כאשר הוא מוסמך לכך (ראה סעיף 16 ו-19ג לחוק מרשם האוכלוסין), ואף בסעיף 1 לפקודת הפרשנות [נוסח חדש] הוגדר "בית משפט" – כל בית משפט בן-סמך לשפוט בישראל".

אשר על כן, ברור כי בית הדין הרבני מוסמך היה לדון ולהכריע בעניין שם משפחתו של הקטין, ועל פקיד מרשם האוכלוסין לשנות את שמו על פי החלטת בית הדין, בהתאם להוראות סעיף 19ג(א) לחוק מרשם האוכלוסין.

שינוי שם הקטין

לגופו של עניין, בית הדין התרשם שיש לאפשר לאב לשנות את שם משפחתו של הקטין.

בית הדין התרשם ששינוי שם המשפחה ייטיב עם הקטין, אשר כיום אף אחד מהוריו לא נושא את שם משפחתו. האב שינה את השם באופן רשמי לשם [כב']. האם חזרה להשתמש בשם המשפחה [ק']. דבר זה הוכח לבית הדין והובא בפסק הדין הקודם.

אמנם, בדיון שנערך בתאריך ח' בחשון תשע"ו (21.10.15) בא כוח האם הכחיש את הדברים וטען שבית הדין הוטעה כי בתעודת הזהות האם רשומה כ[כא'] (שורות 14-15 לפרוטוקול), אבל לגוף טענות האב ובא כוחו שהאם מציגה את עצמה כ[ק'] ולדוגמאות שהם הציגו לבית הדין לא היתה כל התייחסות, וד"ל. למעשה גם האם הודתה בשיחה שנערכה עמה בשירותי הרווחה (תסקיר שהוצג לבית הדין בענין שינוי שם הקטין עמוד 1) שהיא מחזיקה בשני שמות משפחה [ק'] ו[כא'], כך שגם לדבריה שם משפחתו של הקטין למעשה אינו כשם משפחתה.

מסקנות שירותי הרווחה הן שמוטב שלא לשנות את שם משפחת הקטין, אבל לאור התרשמות בית הדין אנו רואים לנכון שלא לקבל את ההמלצות כלשונם אלא כרוחם, היות ומהדו"ח עצמו ניתן להסיק שאין מניעה לשנות את שם משפחת הקטין.

מדברי הקטין נראה שהוא מודע לוויכוח בין הורים עד כדי כך שהוא נמנע מלהציג את עצמו בשם המשפחה אלא רק בשמו הפרטי ובכך להימנע מלהיכנס לעימות מול הוריו.

הבן עצמו מציין, כפי שמובא בתסקיר, שהתרגל לשם [כב'] אלא שאמו מתנגדת לשינוי שם המשפחה כלשונו "אמא לא מסכימה לשנות".

לבית הדין נראה שעיקר המלצת התסקיר היא הרישא של הדברים שהובאו לעיל: סיום ההתדיינות המשפטית והמחלוקת בין ההורים.

בשום מקום בתסקיר לא נאמר ששינוי שם המשפחה יפגע בקטין, חשש שהעלתה האישה ובא כוחה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לבית הדין נראה שהאם מתנגדת לשם משפחת האב לא בגלל טובת הקטין אלא בגלל שיקולים זרים. הדברים עולים גם מתוך דבריה של האישה בדבר התנגדותה שלה לשאת את שם המשפחה [כב'] וגם מכתבי טענות האב. גם מהתסקיר עצמו נראה שהאם מתנגדת לשם המשפחה [כב'] אלא שהיא מנסה להסוות זאת בטענות אחרות. להצעת העו"ס שהקטין יישא שני שמות משפחה [כב'] [ק'] משיבה האם שיש לה התנגדות לריבוי שמות משפחה. טענה זו נסתרת מדבריה של האישה עצמה שאמרה לעו"ס (ומופיע בתסקיר רק כמה שורות קודם לכן) שהיא עצמה משתמשת בשני שמות משפחה.

לגוף הטענה בית הדין התייחס לכך בפסק הדין הקודם ואינו רואה לנכון לחזור על האמור שם.

לבית הדין נראה שעמדתה של העובדת הסוציאלית כפי שהובאה בתסקיר נובעת מהחשש שהאם, בגלל התנגדותה לשינוי השם, תמשיך בהליך המשפטי ובמלחמתה נגד האב ושירותי הרווחה שהוזכרה לעיל ברמז, ובכך תגרום נזק לקטין, לשם הבנת האמור וההתרשמות ניתן לעיין בפס"ד שניתן בתאריך י"ד באייר תשע"ז (10.5.17) (בדיבור המתחיל – בשולי פסק הדין), ומפאת כבוד הנוגעים בדבר בית הדין רואה לנכון שלא לחזור על האמור שם, וד"ל.

בית הדין רואה לנכון שלא לאפשר בריונות בחסות החוק, ואיום אפילו מרומז בניצול הליכים משפטיים לשם השגת רווחים.

הדבר המרכזי והראשון במעלה שעומד לנגד עיני בית הדין הוא הדאגה לטובת הקטין. לבית הדין אין ספק שאם הצדדים ינהגו כפי האמור בתסקיר יקבלו את החלטת בית הדין ויסיימו את הוויכוחים וההתנצחות ביניהם, הדבר יטיב עם הקטין. החזרת שם משפחתו לשם משפחתו של אביו תחבר את הקטין למסורת אבותיו ותעניק לו שורשים שכל אחד ובפרט ילד זקוק להם. הדבר ימנע מצב בו שם משפחתו אינו כשל אמו ואינו כשל אביו והוא למעשה נשאר תלוש ללא בסיס ושורש. והדבר גם ימנע מצב בו המחלוקת המשפטית מונצחת בכך ששם משפחתו של הקטין שונה ממשפחת האב וממשפחת האם, דבר שמעורר תהיות ומציף את הבעיה כל פעם מחדש.

פסק דין

לאור האמור בית הדין קובע כי בנסיבות הנוכחיות יש לאפשר לאב לשנות את שם משפחתו הקטין לשם משפחתו.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ח' בתמוז התשע"ז (02/07/2017).

הרב אלעד עלי

הרב בן ציון הכהן רבין

הרב דניאל אדרי – אב"ד